

11.5.2016

Helsingin kaupunki
Kirjaamo
Kaupunginhallitus
PL 10
00099 Helsingin kaupunki
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Lausuntopyyntö rakennussuojeluesityksestä

Rakennustaiteen seura ry. on tehnyt esityksen Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen osittaisesta suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) säännösten nojalla.

Uudenmaan ELY-keskus pyytää Helsingin kaupungin lausuntoa liitteenä olevasta suojeluesityksestä sekä Museoviraston lausunnosta. Lausunto tulisi antaa 1.7.2016 mennessä.

Ylitarkastaja Henrik Wager

Asiaa hoitaa Henrik Wager, puh. 040 488 1669

Uudenmaan ELY-keskukselle:

Esitys Erkki Kairamon suunnitteleman Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen osittaisesta suojelemisesta Rakennusperinnön suojelemista annetun lain nojalla

Rakennustaiteen seura, 5.10.2015

Rakennustaiteen seura ry. esittää, että Rakennusperinnön suojelemista annetun lain (4.6.2010/498) nojalla suojellaan vuonna 1984 valmistuneen Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivuja seuraavasti:

- pohjoisluoteeseen Tallinnanaukiolle suuntautuva julkisivu
- länsilounaaseen metroaseman ja sen liityntäterminaalin suuntaan avautuva julkisivu

Tarkempi kuvaus rakennuksen suojeltavaksi esitettävistä osista ja ominaispiirteistä on jäljempänä otsikon *Suojeltava arkkitehtuuri* alla.

Suojelun tarve

Seuran tietoon on tullut, että kohteeseen on suunniteltu muutoksia, joiden yhteydessä aiotaan kokonaan poistaa sen arkkitehtuuriin olennaisesti kuuluvat rungon ulkopuoliset teräsrakenteet ja korvata ne mukaelmalla, joka poikkeaa alkuperäisestä mittasuhteiltaan, rakenneperiaatteeltaan ja detaljeiltaan. Paikalle rakennettu julkisivumalli osoittaa, että se ei tule johtamaan tyydyttävään lopputulokseen.

Kohde on arkkitehtuurihistoriallisesti merkittävä. Sen suojeltavaksi esitettävissä osissa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla Erkki Kairamon arkkitehtoniset pyrkimykset, kaupunkisuunnittelun uudet tavoitteet 1970–1980-luvuilla ja Itäkeskuksen merkitys kauppakeskusrakentamisen edelläkävijänä. Kohde on tältä osin säilynyt tähän päivään asti pääosin alkuperäisessä asussaan.

Kohdetta ei ole suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa tai millään muulla tavalla, joka estäisi kohdetta turmelevat muutokset.

Edellä kuvatun vuoksi seura katsoo, että on tarpeen turvata kohteen kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen suojelemalla sen jäljempänä eriteltyt ominaispiirteet Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (4.6.2010/498) nojalla.

Suojelemisen tärkeimmät perustelut

Itäkeskuksen kauppakeskus on yksi merkittävimmistä Erkki Kairamon suunnittelemissa rakennuksissa. Kairamon tuotannon säilymisen ja ymmärtämisen kannalta on olennaista, että Itäkeskuksen kauppakeskuksesta, joka on jo ehtinyt kokea monia muutoksia, säilyy myös alkuperäistä arkkitehtuuria.

Itäkeskuksen vanhin osa on yksi arkkitehtonisesti korkeatasoisimmista suomalaisista kauppakeskuksista, ja se on toiminut esikuvana monelle myöhemmälle kauppakeskukselle.

Itäkeskuksen ja sen kauppakeskuksen rakentamisen alkuvaiheet kytkeytyvät Helsingin kasvussa vaiheeseen, jossa haettiin aluekeskusten avulla uusia ratkaisuja vähittäiskaupan, työpaikkarakentamisen, asumisen ja joukkoliikenteen välisiin suhteisiin. Kairamon suunnittelema Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhin osa on yksi esimerkki siitä, miten 1970- ja 1980-luvulla etsittiin ratkaisuja urbaanin elämän uudenaisten puitteiden rakentamisessa.

Perusteena suojelulle seura toteaa lisäksi, että kohteen arkkitehtuuri, joka erottuu arkirakentamisesta Kairamon pitkälle hiotun ja taidokkaan konstruktivistisen tyylinä vuoksi, on ollut merkittävä myös Itäkeskuksen tunnettuuden ja identiteetin rakentumiselle.

Erkki Kairamon arkkitehtuuri

Rakennuksen suunnittelusta vastannut Erkki Kairamo (1936–1994) oli kansainvälisesti tunnettu arkkitehti ja hänen 1960-luvulta 1990-luvulle asti ulottuva tuotantonsa käsittää teollisuus-, asuin- ja liikerakennuksia. Kairamo on palkittu arkkitehtuurin valtionpalkinnolla vuonna 1978 ja hänen suunnittelemansa Itäkeskuksen kauppakeskus teräsrakennepalkinnolla vuonna 1984.

Kairamo tukeutui arkkitehtuurissaan modernin arkkitehtuurin alkuaikojen, 1920–1930-lukujen rakennustaiteen avantgardistisiin konstruktivistisiin ideoihin, mutta hän kehitti niiden muotoaiheita uransa aikana omaperäiseksi uudenlaiseksi synteesiksi, jota on luonnehdittu optimistiseksi ja tulevaisuuteen katsovaksi (ks. *Brandolini, Sebastiano (2000). Kristian Gullichsen, Erkki Kairamo, Timo Vormala. Architecture 1969–2000. Skira, Milano. Sivu 15*). Hänen arkkitehtuurinsa sai tämän ansiosta runsaasti myös kansainvälistä huomiota.

Oman tulkintansa mukaan Kairamo pyrki arkkitehtuurissaan jännitteisyyteen ja dynaamisuuteen muun muassa pysty- ja vaakasuorien tilakappaleiden ja linjojen sommittelun keinoin.

Kairamo perehtyi aluekeskusten suunnitteluun Arkkitehtitoimisto Juutilainen-Kairamo-Mikkola-Pallasmaan vuonna 1969 tekemästä Tapiolan keskustan laajennussuunnitelmasta lähtien. Monet siinä esitetyistä ideoista toteutuivat myöhemmin Itäkeskuksen kauppakeskuksessa.

Paikka ja kohteen arkkitehtuuri osana sitä

Itäkeskuksen rakentaminen liittyy Helsingin kasvussa vaiheeseen, jossa kantakaupungin ulkopuolisten alueiden kasvun ohjaamisessa pyrittiin tukeutumaan ns. aluekeskuksiin. Asuminen, vähittäiskauppa ja työpaikat pyrittiin jälleen saattamaan toistensa yhteyteen, usein raideliikenteen asemien lähelle. 1980-

luvun aikana kauppakeskusrakentaminen tuli osaksi aluekeskusten toteuttamista. Itäkeskus kauppakeskuksineen kytkeytyy siten usealla tavalla suomalaisen kaupunkirakentamisen historiaan ja kaupungin toimintojen uudelleenajatteluun 1970–1980-luvuilla.

Kauppakeskuksen alkuperäinen arkkitehtuuri hahmotettiin osaksi eri liikennemuotojen muodostamaa moninaista kokonaisuutta: keskus sijoittuu Itäväylänä tunnetun vilkkaan moottoriväylän varteen, samalla osin metroradan päälle, mutta kokonaisuus on toteutettu niin, että metron liityntäliikenteen terminaali ja kauppakeskukseen kytkeytyvä julkinen laaja aukio muodostavat kansirakenteen päälle jalankulkijoiden ja kaupunkielämän areenan. Itäisempi osuus tästä tunnetaan nimellä Tallinnanaukio. Sen julkinen ulkotila on sellaisenaan huomionarvoinen paitsi syntyhistoriansa myös vilkkaan käyttönsä ja tunnettuutensa vuoksi. Keskeisen sijaintinsa, toimintojensa sekä myös arkkitehtuurinsa vuoksi sitä voi pitää yhtenä koko Itä-Helsingin keskeisimmistä ja tunnetuimmista julkisista kaupunkitiloista. Se on alkuperäisessä käytössä ja pääosin alkuperäisen tilarakenteen mukaisessa asussa.

Tallinnanaukio on osa urbaanien ulko- ja sisätilojen sarjaa, joka alkaa Tallinnanaukion pohjoispuolelta, 1960-luvulla toteutetulta Puotinharjun ostoskeskukselta, kulkee ohi Itä-Helsingin kulttuurikeskuksen Stoaan ja siihen liittyvän aukiotilakokonaisuuden kirkkoineen, ylittää Turunlinnantien, jatkuu Tallinnanaukiolta kauppakeskuksen ja Hansasillan sisätilojen läpi Lyypekinkujalle ja sieltä edelleen Itäkeskuksen maamerkille asti. Itäkeskuksen maamerkki on niin ikään Erkki Kairamon suunnittelema, ja myös se on koko Itäkeskukselle leimaa antava merkkirakennus. Kairamon arkkitehtuuri Tallinnanaukiolla ja Itäkeskuksen maamerkissä on tunnistettavaa, ja kohteiden välille hahmottuu selkeä dynaaminen yhteys.

Kulttuurikeskuksen, kirkon, kaupallisen rakentamisen ja joukkoliikenteen solmukohdan kytkeminen tällä tavalla toisiinsa ilmentää myös pyrkimystä kulttuuriseen tasa-arvoon kaupunkisuunnittelussa. Kohteen ikä on sen lisäksi ehtinyt jo tehdä siitä yhteisen muistin paikan itähelsinkiläisille.

Edellä kuvattu julkisten ulkotilojen sarja on muokkautuvaa kaupunkitilaa, ja sen harkittu kehittyminen on edelleen tarpeellista ja tervetulluttakin, kuten koko kauppakeskuksenkin. Erkki Kairamon omintakeinen arkkitehtuuri on kuitenkin ollut rakentamisestaan asti merkittävä ja omaleimainen osa tätä kokonaisuutta, suorastaan alueen tunnusmerkki. Sen säilyminen on syytä turvata.

Kohteen arkkitehtuuri

Tallinnanaukion ja Itäkeskuksen pohjois-eteläsuunnassa halkaisevan jalankulkuraitin varrella olevat rakennukset edustavat tyylillisesti suomalaisen konstruktivismiin myöhäistä vaihetta, jolloin sen muotokieltä pyrittiin rikastuttamaan viistotuilla muodoilla ja perinteisillä materiaaleilla, kuten punatiilillä. Erkki Kairamon suunnittelema rakennuksia – kauppakeskusta, maamerkkiä ja sen jalustaosaa – voi pitää tämän vaiheen taiteellisesti omaperäisimpinä ja korkeatasoisimpina rakennuksina Itäkeskuksessa.

Erkki Kairamo suunnitteli kauppakeskuksen julkisivut eriluonteisiksi: Itäväylän puoleinen sivu on tarkoitettu nähtäväksi liikkuvasta autosta, joten se on erittäin suupiirteinen ja dynaaminen. Koko julkisivun levyinen lasilyhty muodostaa horisontaalisen parin maamerkin pystysuuntaiselle porrastornille. Ulkoseinien tiiliverhous liittyy rakennuksen osaksi Itäkeskuksen punatiilimiljöötä. Tallinnanaukion puoleinen julkisivu on suunniteltu jalankulkijoita varten. Se on huomattavasti

monimuotoisempi, eikä julkisivua pysty näkemään kokonaisena mistään kohtaa. Ulkoseinän edessä on kylmänä teräsrakenteena toteutettu vyöhyke, joka sisältää katoksia, portaita, parvekkeita ja mainoslaitteita. Itäkeskukselle tyypillisen punatiilen sijaan julkisivumateriaaleja ovat teräs, lasi, lasitiili ja eriväriset klinkkerilaatat. Hoikkien teräspilareiden kannattelema rakennelmasta muodostuu yhtenäinen jalankulkuarkadi Tallinnanaukion eteläsivulle. Metroaseman ja liityntäterminaalin puoleisessa päädyssä rakennelma on ripustettu ulkoseinästä.

Julkisivusommitelma perustuu säännöllisen moduuliruudun ja kentästä toiseen vaihtelevien toisijaisten elementtien vuorovaikutukseen. Erilaisista teräskehistä ja -ristikoista, vetotangoista, umpi- ja lasipinnoista ja ulkoportaista muodostuu rikasmuotoinen sommitelma, joka muuttaa luonnettaan valaistuksen ja katsojien liikkeen mukaan. Teräsrakenteiden hitsiliitokset ovat hienostuneen eleettömiä. Kairamo ajatteli edellä kuvattuun teräsrakenteeseen kiinnitettävät mainoslaitteet alusta lähtien olennaiseksi osaksi arkkitehtuuria. Hän laati pelisäännöt, joiden puitteissa niitä on mahdollista vaihtaa ja täydentää.

Kohteen merkittävydestä

Itäkeskus oli valmistumisestaan lähtien luettu yhdeksi 1980-luvun suomalaisen arkkitehtuurin merkkirakennuksista. Se julkaistiin laajasti kotimaisissa ammattilehdissä (esim. Arkkitehti 6/1982 ja 6-7/1985), ja se oli mukana monissa suomalaista nykyarkkitehtuuria esittelevissä näyttelyissä (esim. Arkkitehtuurin nykyhetki – 7 näkökulmaa. Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki 1987). Sitä on käsitelty lähes kaikissa suomalaisen modernin arkkitehtuurin historiasta 1980–2000-luvuilla kirjoitetuissa teoksissa (esim. Vilhem Helander & Simo Rista: Suomalainen rakennustaide. Kirjayhtymä. Tampere 1987; Ars. Suomen taide 6. Weilin+Göös. Espoo 1990; 20th Century Architecture. Finland. Museum of Finnish Architecture. Helsinki 2000). Kauppakeskus sai runsaasti huomiota myös ulkomaisissa ammattilehdissä (esim. Casabella 540/1987, Werk, Bauen + Wohnen 4/1987, Industria delle costruzioni 218/1989 ja Architectural Review 3/1990) ja teki osaltaan Kairamosta yhden 'Helsingin koulun' kansainvälisesti seuratuimmista arkkitehteista.

Kairamon arkkitehtuurin saama runsas aikalaishuomio sekä kotimaassa että ulkomailla ja julkaisujen suuri määrä kertovat selvästi hänen merkittävyystään yhtenä tuon aikakauden tärkeimmistä arkkitehteista. Laajan julkisuuden seurauksena nimenomaan Tallinnanaukion monimuotoisesta julkisivusta on muodostunut ikoninen arkkitehtuurikohde. Ensimmäisenä suurena aluekeskuksena Itäkeskus sai runsaasti julkisuutta myös ammattipiirien ulkopuolella, mikä on tehnyt siitä yhden 1980-luvun nousukauden ja Itä-Helsingin tärkeimmistä symboleista.

Kohteen säilyneisyys

Monien kauppakeskusten tavoin Itäkeskusta on laajennettu moneen otteeseen ja sen sisätiloja on muutettu merkittävästi. Alkuperäisen kauppakeskuksen itäpuolelle on rakennettu kaksi suurta laajennusta. Järjestyksessä ensimmäinen laajennusosa valmistui vuonna 1992. Laajennuksista myöhempi, kauppakeskusta edelleen itään jatkanut osuus, toteutettiin 2000-luvun alussa. 1990-luvun laajennuksen yhteydessä Kairamon suunnitteleman alkuperäisen osan sisäkatua pidennettiin itään päin ja Tallinnanaukion itäpäätyyn avattiin uusi sisäänkäynti. Julkisivuun tehtiin myös muita muutoksia. Tallinnanaukion järjestelyitä uudistettiin vuonna 2006 arkkitehti Juha Ilosen suunnitelman pohjalta.

Samalla kauppakeskuksen sisäkulmassa ollut suuri sisäänkäyntisyvennys rakennettiin umpeen ja kaksi poistumistieporrasta purettiin. Myös metroaseman sisäänkäynnin yhteydessä oleva pienempi sisäänkäyntisyvennys on rakennettu umpeen.

Muutoksista huolimatta suurin osa julkisivurakenteista ja Kairamon hahmottelema julkisivukokonaisuus ovat säilyneet – dynaaminen sommitelma näyttää sietävän taitavasti suunniteltuja muutoksia. Parhaiten ovat säilyneet metron liityntäterminaalin puoleinen julkisivu ja luoteiskulma kokonaisuudessaan ja Tallinnanaukion puolella rungon ulkopuoliset teräsrakenteet sekä toisen kerroksen ikkunajako ja pintamateriaalit. Kauppakeskuksen sisätiloissa Kairamon suunnittelemat yksityiskohdat ovat hävinneet lähes täydellisesti lukuisten muutosten seurauksena.

Suojeltava arkkitehtuuri

Rakennustaiteen seura esittää, että Itäkeskuksen kauppakeskuksen Tallinnanaukion ja metron liityntäterminaalin puoleisten julkisivujen alkuperäiset osat suojellaan rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 8 § kriteerien 1 (harvinaisuus), 3 (edustavuus) ja 5 (historiallinen todistusvoimaisuus) perusteella.

Seura näkee julkisivukokonaisuuden edellyttävän suojelua 1 ja 5 kriteerin perusteella, perusteina erityisesti Itäkeskuksen yleinen kulttuurihistoriallinen merkitys suomalaisen kauppakeskusrakentamisen esimerkkikohteena ja Erkki Kairamon suunnittelemien julkisten rakennusten merkittävänä ja harvinaisena edustajana. Itäkeskuksen julkisivu yhdessä Tallinnanaukion julkisen tilan kanssa on myös Itä-Helsingin rakentumisvaiheen historiasta kertova alueen maamerkki.

Suojeltaviin ominaispiirteisiin ja rakennusosiin luetaan seuraavat:

- Julkisivun kokonaisuus ja jakautuminen maantasokerrokseen sekä sen yläpuolelle sijoittuvaan, ulkoseinien eteen sijoittuvien teräsrakenteiden rikastamaan toiseen kerrokseen
- Teräsrakenteinen moduuliruudukko ja siihen kiinnitetyt teräs- ja lasiosat alkuperäisine mittasuhteineen, yksityiskohtineen ja värityksineen
- Julkisivun alkuperäiset vaaka- ja pystyjaot, pintamateriaalit sekä ikkuna-aukotuksen periaatteet; julkisivun eri vyöhykkeiden väliset suhteet sekä syvyys-, korkeus- että leveyssuunnassa
- Valaisinpylönit ja niiden sijainti julkisivussa

Lisäksi seura katsoo kriteerin 3 perusteella, että seuraavat ajankohdan rakentamisajankohtaa tyypillisesti kuvaavat julkisivun osat tulisi mikäli mahdollista säilyttää nykyisellään tai, mikäli tämä ei ole mahdollista, korvata nykyisen kaltaisilla rakenteilla ja pintamateriaaleilla:

- Ulkoseinien alkuperäiset pintamateriaalit
- Alkuperäiset ikkunat, ovet ja lasiseinät
- Rungon ulkopuoliset teräsrakenteet sekä niihin kiinnitetyt parvekkeet, katokset, lasiosat, mainoslaitteita varten tehdyt telineet ja valaisinpylönit
- Rakennuksen luoteiskulmassa oleva porrashuone

Seuran arvion mukaan julkisivujen harkittua kehittämistä voidaan pitää mahdollisena myös suojelun asettamissa puitteissa. Esimerkiksi uusien sisäänkäyntikatosten ja mahdollisten muiden toiminnallisesti perusteltujen toiminnallisten osien lisääminen on seuran mielestä mahdollista, jos muutosten yhteydessä vaalitaan alkuperäisiä mittasuhteita ja rakennusosia sekä selkeytetään niiden merkitystä ja näkyvyyttä osana julkisivua. Rungon ulkopuoliset teräsrakenteet eivät myöskään kerro suoranaisesti sisätilojen järjestelystä tai toiminnoista, eikä niiden suojeleminen siten estä muun kiinteistön kaupallista kehittämistä.

Seuran näkemyksen mukaan alkuperäisen arkkitehtuurin vaaliminen ja sen arvojen säilyminen kohteessa on tärkeää sen kulttuurihistoriallisten arvojen vuoksi mutta perusteltua myös kiinteistön tasapainoisen kehittämisen näkökulmasta.

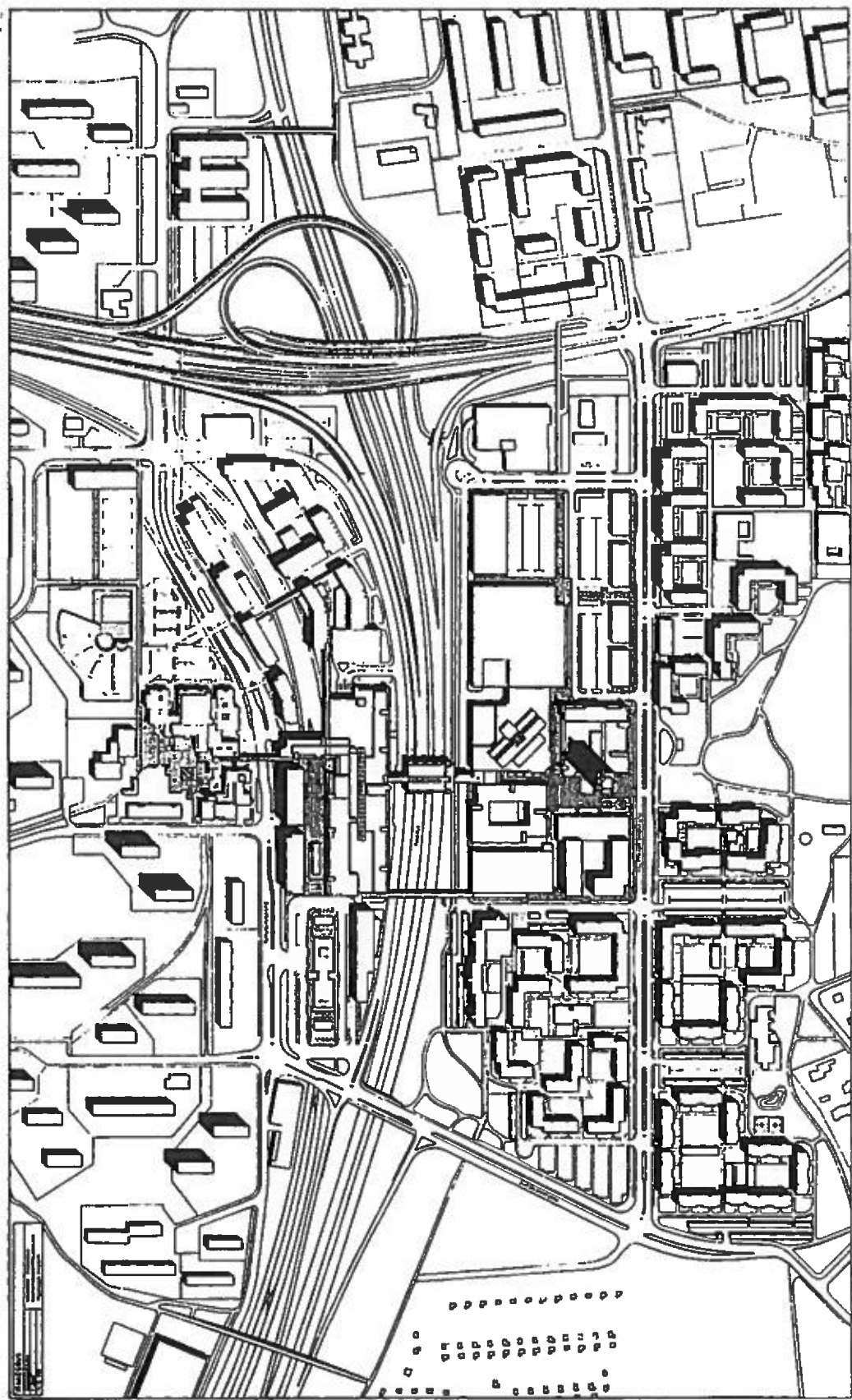
Helsingissä 5.10.2015

Maunu Häyrynen
Puheenjohtaja
Rakennustaiteen seura ry.

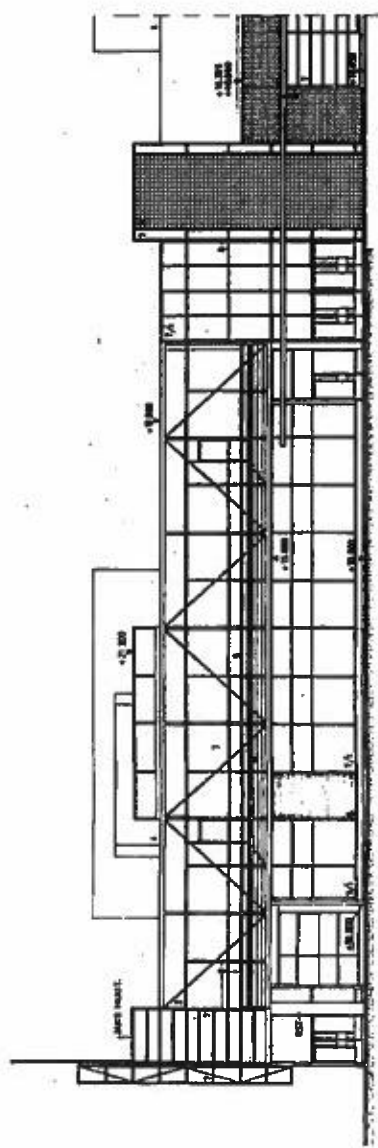
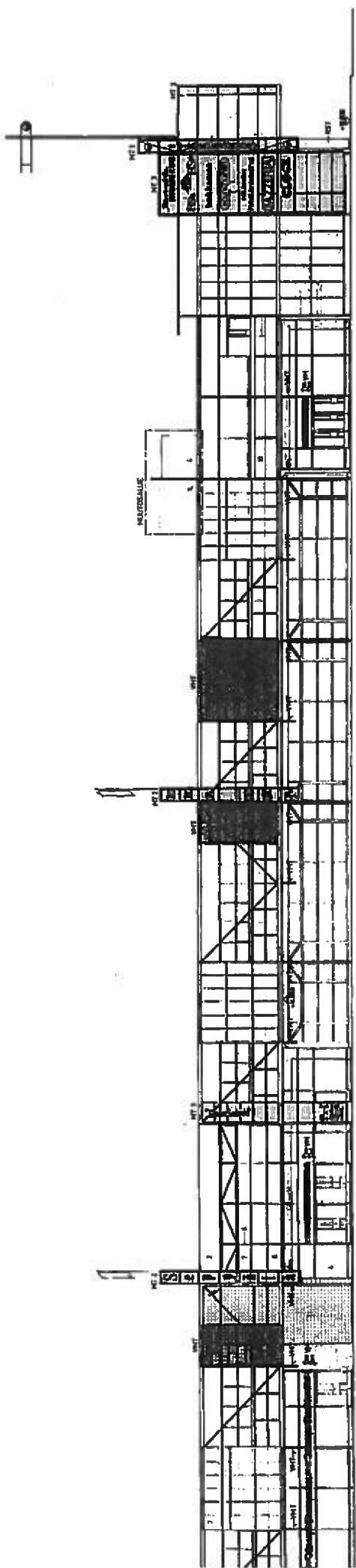
Joona Rantasalo
Sihteeri
Rakennustaiteen seura ry.

Litteet:

- Kuva 1: sijaintikartta, johon on merkitty suojeltaviksi esitettävät julkisivut
- Kuva 2: ote Itäkeskuksen asemapiirroksista 1980-luvulta
- Kuvat 3 ja 4: otteet kauppakeskuksen alkuperäisistä julkisivupiirustuksista ja pohjapiirroksista
- Kuva 5: valokuva kohteen pienoismallista vuodelta 1982
- Kuva 6: valokuva Tallinnanaukiolle suuntautuvasta julkisivusta kohteen valmistuttua
- Kuvat 7 ja 8: kaksi yleiskuvaa kohteesta syyskuussa 2015
- Kuva 9: valokuva kohteen alkuperäisistä julkisivudetaljeista syyskuussa 2015
- Kuva 10: syyskuussa 2015 otettu valokuva, jossa näkyy vierekkäin alkuperäistä julkisivudetaljiikkaa ja kesällä 2015 toteutettua metallirakennetta, joka näyttää alkuperäistä korvaamaan suunnitellun rakenteen luonteen ja yksityiskohtia
- Rakennustaiteen seura ry:n säännöt, Patentti- ja rekisterihallituksen oikeaksi todistamat
- Patentti- ja rekisterihallituksen antama todistus nimenkirjoitusoikeuksista
- Pöytäkirjanotteet Rakennustaiteen seuran johtokunnan kokouksista, joissa käsiteltiin suojeluesitystä

Kuva 2
Itäkeskuksen asemapiirros 1980-luvulta
(Lähde: *Arkkitehti 6-7/1985*)

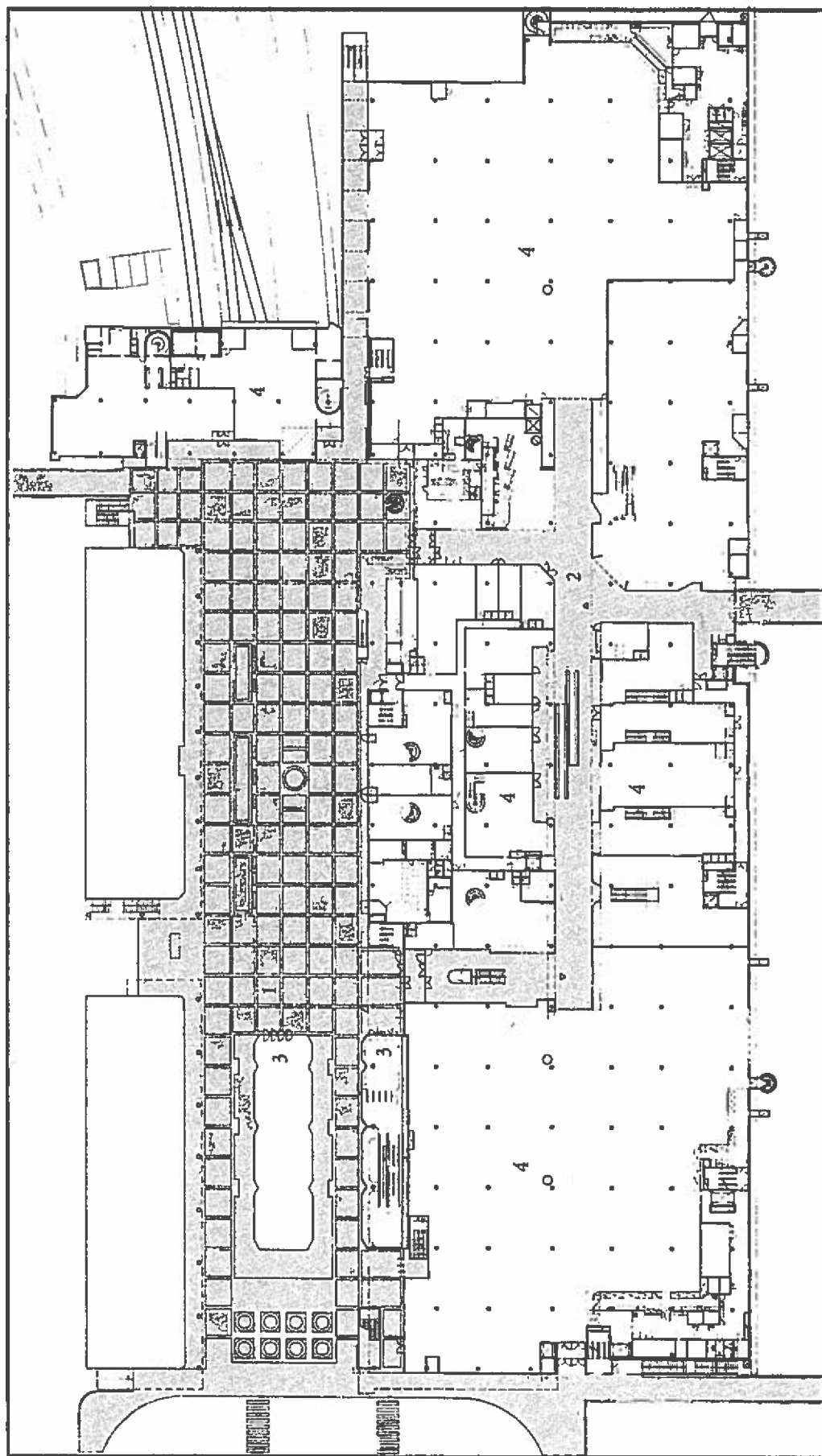

Kuva3

Otteita alkuperäisistä julkisivupiirustuksista

Yllä: julkisivua Tallinnanaukiolle

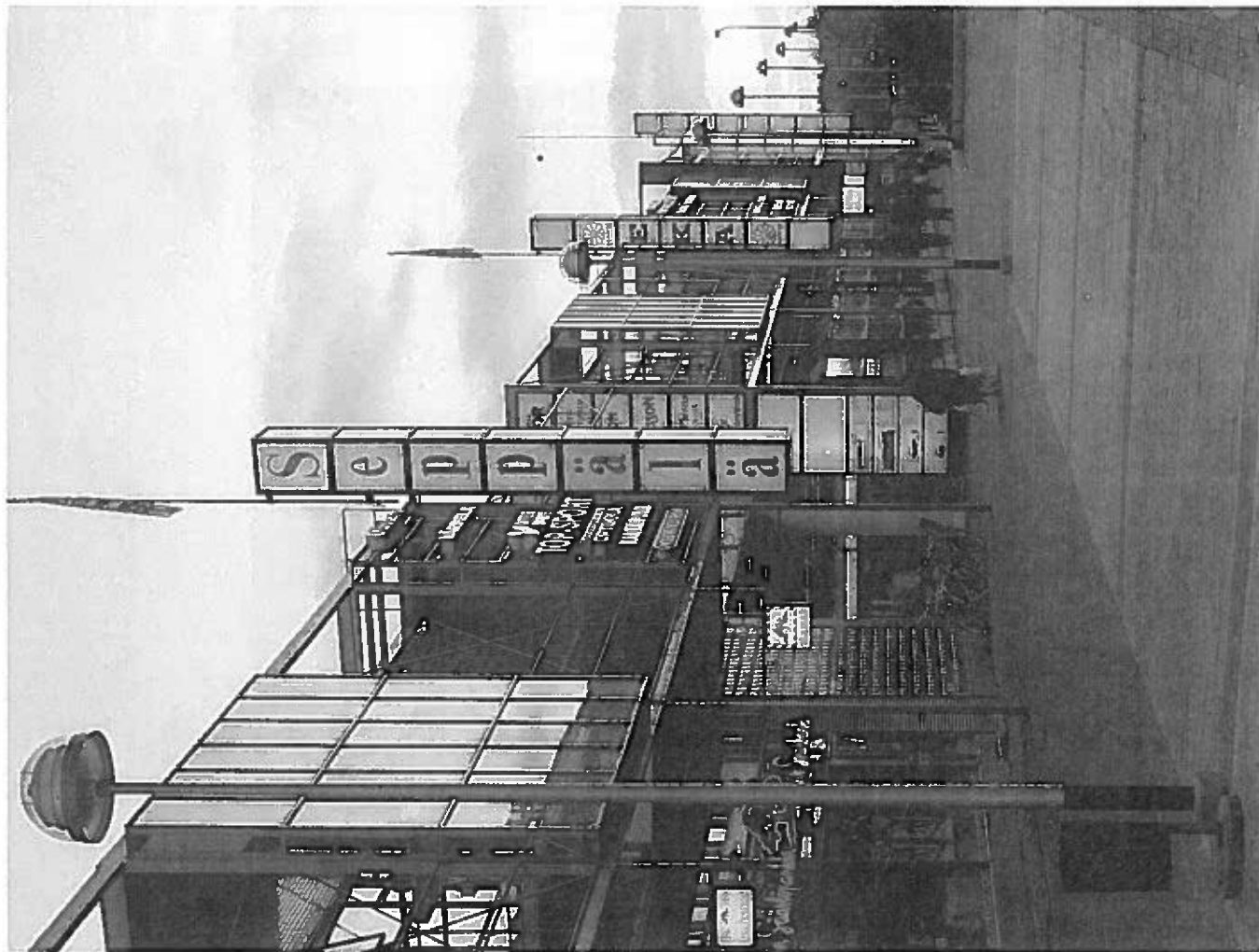
Oikealla: julkisivua länsilounaaseen, linja-auto-terminaalin suuntaan

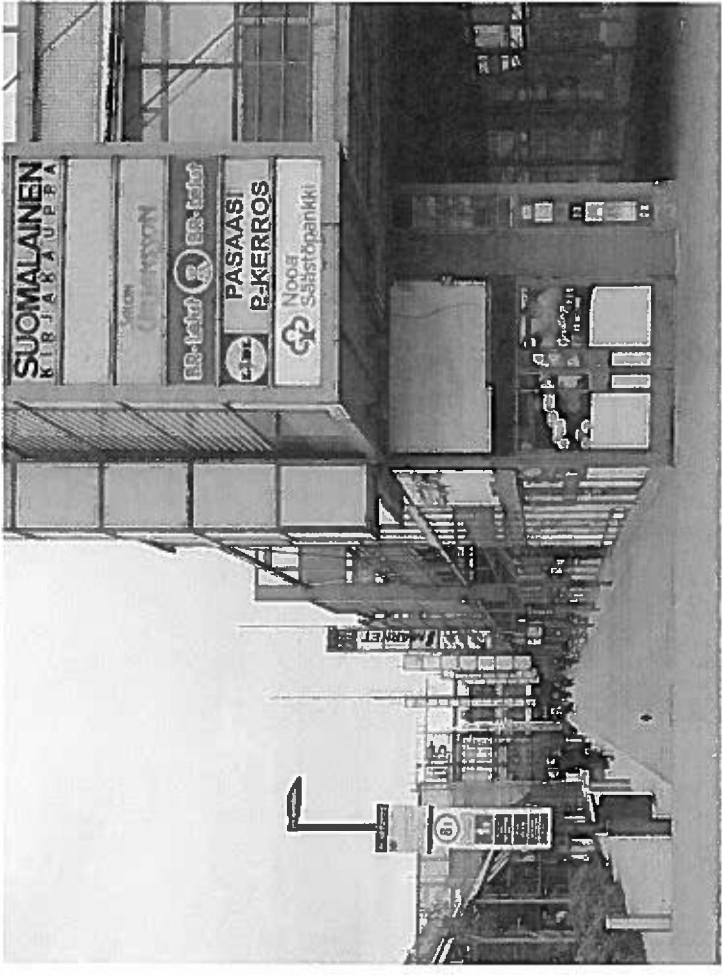
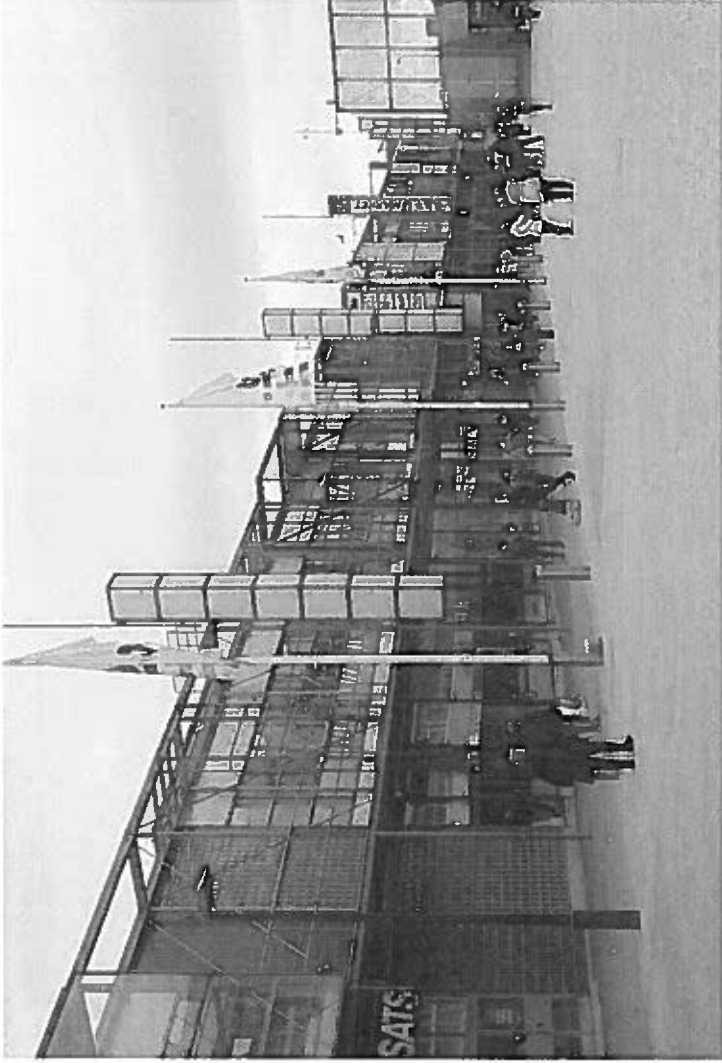
Kuva 4
Alkuperäinen pohjapiirros

Kuva 5
Valokuva kohteen pienoismallista vuodelta 1982
(Lähde: *Arkkitehti 6/1982*)

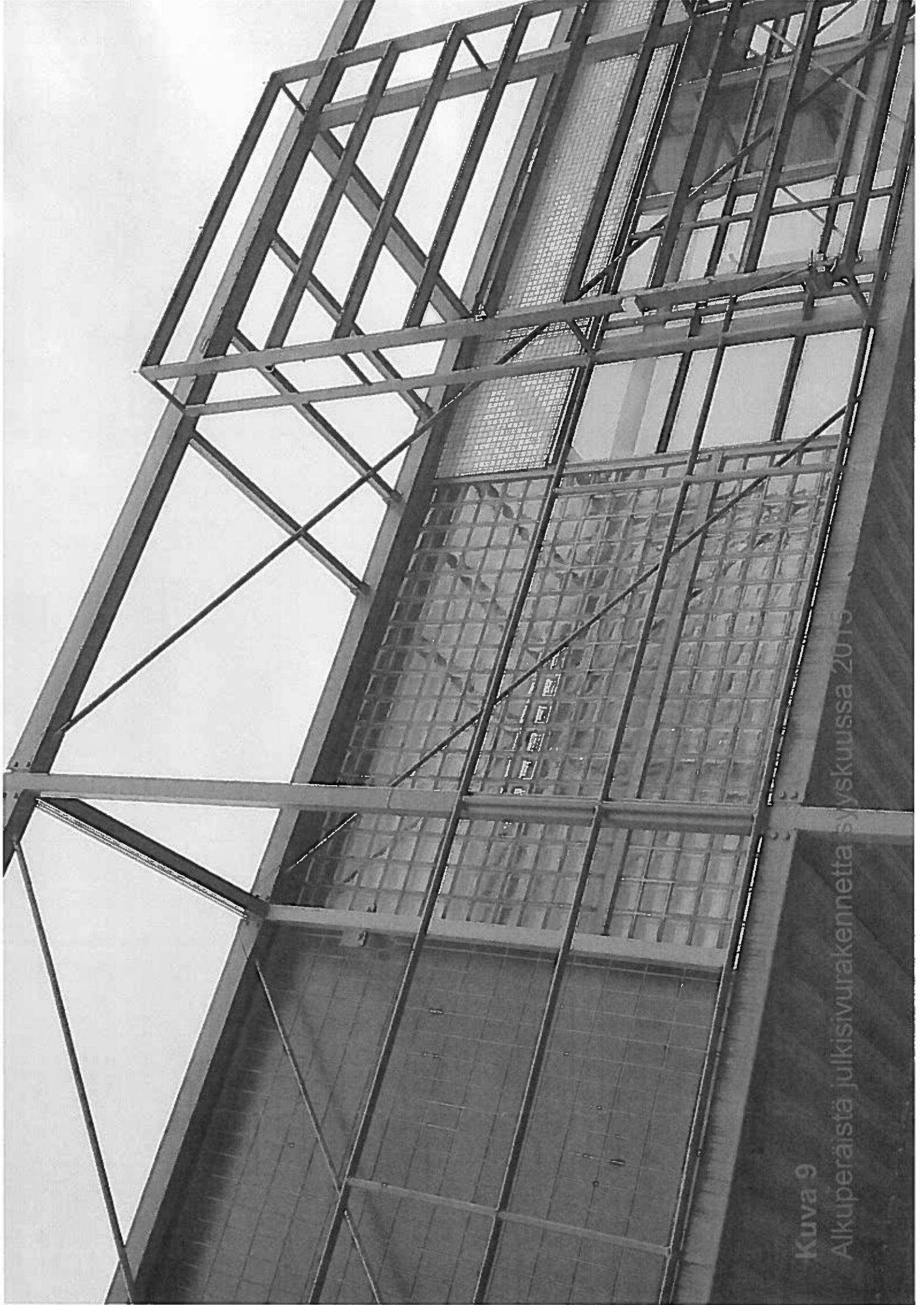

Kuva 6
Julkisivu Tallinnanaukiolle
kohteen valmistuttua
(Lähde: *Arkkitehti* 6-7/1985)

Kuvat 7 ja 8

Kohde syyskuussa 2015

Kuva 9
Alkuperäistä julkisivurakennetta syyskuussa 2019

Helsinki
12.10.2015

Dnro
UUDELY/6528/2015

ASIA Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (jäljempänä rakennusperintölaki, 498/2010) mukainen väliaikainen vaarantamiskielto

VIITE Rakennustaiteen seura ry:n 5.10.2015 tekemä esitys Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen osittaisesta suojelemisesta rakennusperintölain nojalla.

OMISTAJA Kauppakeskus Itäkeskus Oy
Turunlinnantie 8
00930 Helsinki

TOIMENPIDEKIELLON KOHDE

Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhin osa
Itäkatu 7
00930 Helsinki
Kiinteistötunnus 91-45-173-5

LÄHTÖKOHDAT

Rakennustaiteen seura ry. on tehnyt esityksen vuonna 1984 valmistuneen Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen suojelemiseksi rakennusperintölain säännösten nojalla. Suojeltavaksi esitetyt julkisivut ovat pohjoisluoteeseen Tallinnanaukiolle suuntautuva julkisivu sekä länsilounaaseen metroaseman ja sen liityntäterminaalin suuntaan avautuva julkisivu.

Seuran mukaan kohteeseen on suunniteltu muutoksia, joiden yhteydessä aiotaan poistaa sen arkkitehtuuriin olennaisesti kuuluvat rungon ulkopuoliset teräsrakenteet ja korvata ne mukaelmalla, joka poikkeaa alkuperäisestä mittasuhteiltaan, rakenneperiaatteeltaan ja detaljeiltaan.

Itäkeskuksen kauppakeskusta pidetään Rakennustaiteen seuran mukaan arkkitehtuurihistoriallisesti merkittävänä. Sen suojeltavaksi esitettävissä osissa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla arkkitehti Erkki Kairamon arkkitehtoniset pyrkimykset, kaupunkisuunnittelun uudet tavoitteet 1970–1980-luvuilla ja Itäkeskuksen merkitys kauppakeskusrakentamisen edelläkävijänä.

Kauppakeskus on säilynyt mainituilta osiltaan pääosin alkuperäisessä asussaan. Sitä ei ole suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa tai mil-lään muulla tavalla, joka estäisi kauppakeskusta turmelevat muutokset.

MAKSUTTA

ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUKSEN RATKAISU

Koska kysymyksessä saattaa olla rakennusperinnön suojelemisesta annetussa laissa (498/2010) tarkoitettu rakennus, kieltää Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ryhtymästä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka vaarantavat suojeluesityksessä ja vaarantamiskiellossa mainittujen julkisivujen arvoa liitekartalla merkityllä alueella.

Kielto tulee voimaan, kun se on annettu tiedoksi. Kielto on voimassa, kunnes suojelua koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 6§ 4 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on käsiteltävä suojelua koskeva asia kahden vuoden kuluessa kiellon antamisesta.

Vaarantamiskielion aikana rakennus ympäristöineen on pidettävä sellaisessa kunnossa, että se täyttää terveellisyyden ja turvallisuuden vaatimukset eikä aiheuta ympäristöhaittaa tai rumenna ympäristöä.

Sovelletut oikeusohjeet

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) 6§

VALITUSOSOITUS

Valitusviranomainen

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta Helsingin hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella. Valituskirjelmä on toimitettava valitusajassa Helsingin hallinto-oikeuden kirjaamoon.

Valitusaika

Valitus on toimitettava valitusviranomaiselle viimeistään kolmantenäkymmenentenä (30) päivänä päätöksen tiedoksisaantipäivästä, sitä päivää lukuun ottamatta. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu vielä seuraavana arkipäivänä.

Tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Sijaistiedoksiannossa päätös katsotaan tiedoksisaaduksi, ellei muuta näytetä, kolmantena päivänä todistuksen osoittamasta päivästä. Virkakirjeen katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänä.

Valituksen sisältö

Valituskirjelmässä on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta, miltä kohdin muutosta haetaan, mitä muutoksia vaaditaan tehtäväksi ja millä perusteilla muutosta vaaditaan.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmä on valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen allekirjoitettava.

Valituksen liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös alkupe-
räisenä tai jäljennöksenä
- todistus päätöksen tiedoksisaantipäivästä
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo
aikaisemmin toimitettu viranomaiselle
- asiamiehen valtakirja

Valituksen toimittaminen perille

Valituskirjelmän voi viedä valittaja itse tai hänen valtuuttamansa asia-
mies. Sen voi omalla vastuulla lähettää myös postitse tai toimittaa lähe-
tin välityksellä. Postiin valituskirjelmä on jätettävä niin ajoissa, että se
ehtii perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen aukioloajan päättymis-
tä.

Helsingin hallinto-oikeuden

postiosoite	Radanrakentajantie 5, 00520 Helsinki
puhelinvaihe	029 56 42000
faksi	029 56 42079
Sähköposti	helsinki.hao@oikeus.fi

Oikeudenkäyntimaksu

Muutoksenhakijalta peritään asian käsittelystä Helsingin hallinto-
oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 90 euroa. Jos hallinto-oikeus muuttaa
alemman viranomaisen päätöstä muutoksenhakijan eduksi, maksua ei
peritä. Tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suorit-
teista perittävistä maksuista annetussa laissa (701/93) on erikseen säädet-
ty eräistä tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Yksikönpäällikkö

Aimo Huhdanmäki

Ylitarkastaja

Henrik Wager

PÄÄTÖS

Saantitodistuksella
Kauppakeskus Itäkeskus Oy

LIITTEET

Kartta

TIEDOKSI

Ympäristöministeriö, rakennetun ympäristön osasto
Museovirasto, kulttuuriympäristön suojelu
Helsingin kaupunginhallitus / rakennuslautakunta
Rakennustaiteen seura ry
Helsingin kaupunginmuseo
Etelä-Suomen maanmittaustoimisto

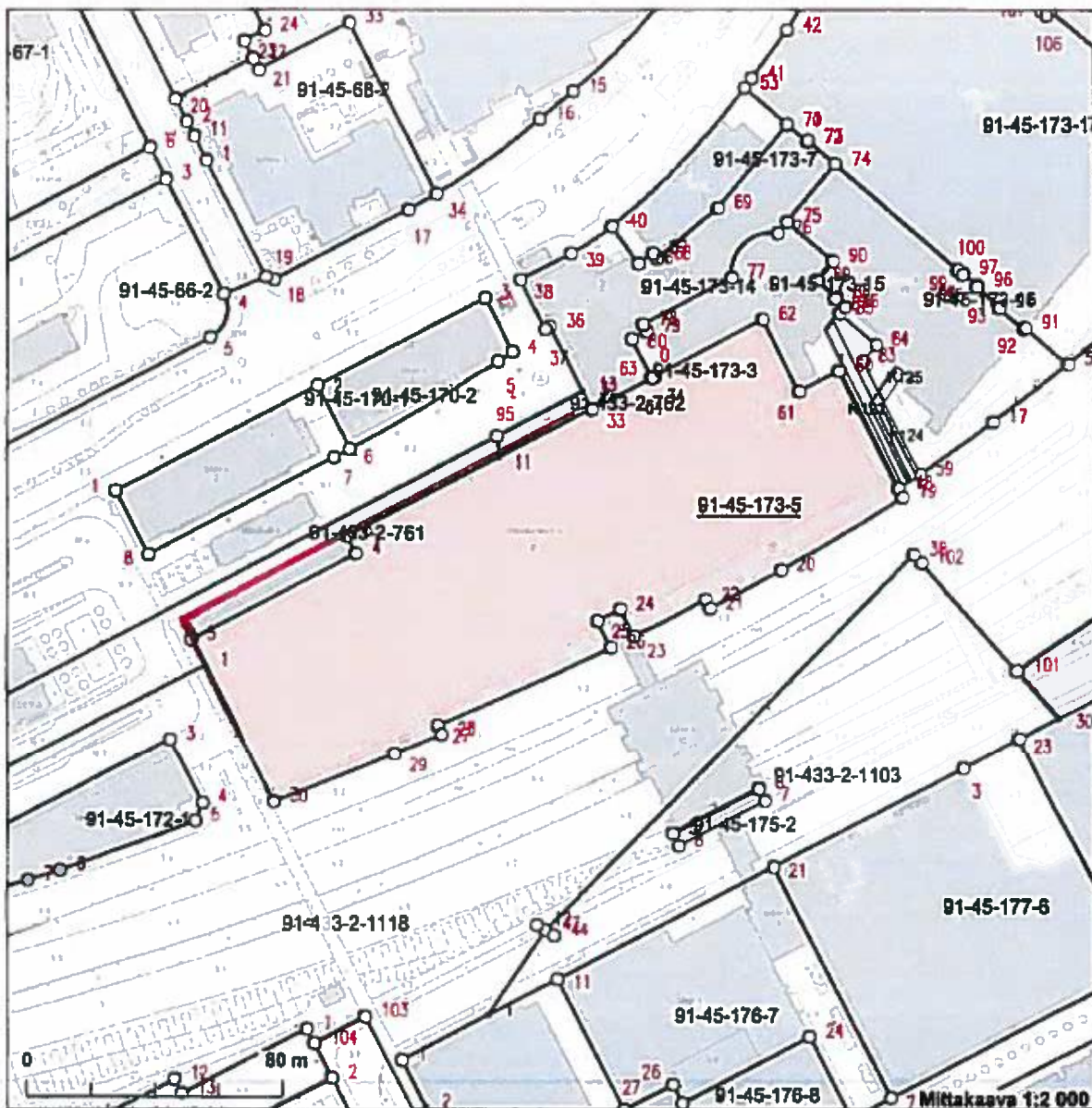

Kiinteistötunnus: 91-45-173-5
 Rekisteriyksikkölaji: Tontti
 Kunta: Helsinki (91)
 Palstojen lukumäärä: 1

Rekisteriyksikön alueella on asemakaava.
 Rekisteriyksikön alueella on rakennuskielto.

Tulostettu kiinteistötietojärjestelmästä 9.10.2015.

Kiinteistörekisterin tiedoissa voi olla puutteita ja epätarkkuuksia.
 Rekisteriyksikön tarkka alueellinen ulottuvuus selviää
 toimitusasiakirjoista ja maastosta. Rekisteritiedoista katso tarkemmin
www.maanmittauslaitos.fi/rekisteritiedot.

Kartta on tulostettu
 ETRS-TM35FIN-koordinaatistossa.
 Taustakartta on väitteellinen.

Neuvottelu Itäkeskuksen kauppakeskuksen rakennussuojeluesityksestä, vaarantamiskiellosta sekä niiden huomioimisesta suunnitelluissa uudistuksissa

Aika: 3.11.2015, klo 9:30-11:30

Paikka: Kauppakeskus Itäksen toimisto, Turunlinnantie 8

Osallistujat:

Jani Kiistala, Wereldhave Finland Oy
Jaakko Ristola, Wereldhave Finland Oy
Sami Horto, Arkkitehdit Soini & Horto Oy
Panu Penttilä, Asianajotoimisto Project Law Oy
Henrik Wager, Uudenmaan ELY-keskus
Elisa El Harouny, Museovirasto
Hannu Litovuo, Helsingin kaupunki, Rakennusvalvontavirasto
Mikko Lindqvist, Helsingin kaupunginmuseo
Kristo Vesikansa, Rakennustaiteen seura
Jari Auer, Rakennustaiteen seura

1. Kokouksen avaus

Henrik Wager toimi kokouksen puheenjohtajana

2. Rakennusperintölain mukainen prosessi ja sen eteneminen

Henrik Wager kävi läpi rakennusperintölain mukaista prosessia, ja totesi, että ELY- keskus on ollut velvollinen asettamaan vaarantamiskiellon. Wager totesi, että pyrkimyksenä on prosessin mahdollisimman nopea läpivienti.

Wager totesi, että ELY- keskus käsittelee asian ja Museoviraston ja kaupunginmuseon rooli asiassa on toimia asiantuntijana.

3. Osallistujien puheenvuorot

Wereldhave Finland Oy: Jaakko Ristola totesi suunnitellun hankkeen olevan osa Tallinnanaukion viihtyvyyden parantamista, jolla on laajempaa alueellista viihtyvyyttä parantavaa ja Itäkeskuksen kaupunginosan profiilia korottavaa merkitystä. Lisäksi suunniteltu julkisivuremontti liittyy kauppakeskuksen kaupalliseen kehittämiseen. Tavoitteena tulisi olla nyt keskustelu siitä, miten asiassa päästäisiin eteenpäin siten, että rakennusperinnön suojeluun liittyvät näkökohdat saadaan otettua huomioon.

Sami Horto kävi läpi suunnitelman yksityiskohtia ja taustaa sekä Kairamon alkuperäisen suunnitelman huomioimista suunnittelussa. Tavoitteena on ollut julkisivun sekä visuaalinen että toiminnallinen parantaminen alkuperäisen Kairamon suunnitelman arvo huomioiden. Nykyinen julkisivu ei enää vastaa Kairamon alkupeäistä suunnitelmaa, sillä julkisivua on eri vaiheissa jo remontoitu ja muutettu. Lisäksi kauppapaikan suojeleminen on ongelmallista. Julkisivun nykykunto ei myöskään tee kunnia suunnittelijana olevalle Kairamolle.

Jani Kiistala totesi nykyiseen julkisivuun liittyvän useita teknisiä puutteita, joiden korjaaminen nykyinen rakenne säilyttäen on erittäin kallista.

Panu Penttiä kyseenalaisti Wagerin toteamuksen siitä, että Ely-keskuskella ei olisi harkintavaltaa vaarantamiskieltoa määrättäessään. Tehty vaarantamiskielto ei ole viranomaistoimintaa ohjaavan suhteellisuusperiaatteen mukainen, sillä siitä aiheutuva haitta kauppakeskuskelle on merkittävä. Lisäksi suojelun tavoitteet on jo huomioitu hanketta valmisteltaessa.

Museovirasto: Tarkempi kannanotto asiaan edellyttää suunnitelmiin tutustumista, eikä tässä vaiheessa asiaan osattu ottaa sen enempää kantaa.

Kaupungin museo: Kaupungin museo on tutustunut hankkeeseen rakennuslupavaiheessa. Kaupunginmuseum on tehnyt KNK:n tarpeisiin arvotuksen kauppakeskuksen kytkeytymisestä Itäkeskuksen kaupunginosaan. Kaupunginmuseon näkemykset eivät ole menestyneet KNK:ssa. Kaupunginmuseum toivoi, että asiaan saataisiin otettua myös antikvariaattinen näkökulma.

Rakennusvalvontavirasto: Rakennusvalvonta on pitänyt KNK:ssa asiaa haastavana, sillä kaavallista suojeleminen ei ole, ja kaupalliset näkökohdat ajavat uutta suunnitelmaa.

Rakennustaiteen seura: Tilanne on vaikea suojelun ja kehittämisen näkökulmasta. Seuran kanta on, että ensisijaisesti pitäisi tutkia vanhan rakenteen korjaaminen.

Rakennustaiteen seuran johtokunta ottaa kantaa siihen, josko seura voisi osallistua suunnittelun kehittämiseen.

4. Tutustuminen suojeluesityksen kohteena oleviin julkisivuihin

Tutustuttiin Talliinnanaukioon ja suojelunkohteena olevaan julkisivuun.

5. Jatkotoimenpiteet

Todettiin, että jatketaan suunnitelmien kehittämistä tavoitteena päästä asiassa eteenpäin kaikkia tyydyttävällä tavalla.

Lisäksi todettiin, että laadittava lisäaineisto toimitetaan ELY-keskuksen kirjaamoon ja läsnä oleville osapuolille.

6. Kokouksen päättäminen

Päätettiin kokous.

Vakuudeksi

Henrik Wager

Panu Penttilä

28.04.2016

MV/49/05.01.01/2015 1 (7)

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
PI 36
00521 HELSINKI

Viite UUELY/6528/2015

Asia **HELSINKI, Esitys Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen osittaisesta suojelemisesta**

Museovirasto on käsitellyt suojeluesityksen erityisistunnossaan 28.4.2016 ja antaa siitä lausuntonaan seuraavan.

SUOJELUESITYS

Suojeluesityksen kohteena on Wereldhave Finland Oy:n omistama Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhin osa osoitteessa Itäkatu 7, 00930 Helsinki, kiinteistöllä 091-045-0173-0005.

Rakennustaiteen seura ry. esittää 5.10.2015, että rakennusperintölailla (2010/498) suojellaan 1984 valmistuneen Itäkeskuksen kauppakeskuksen julkisivuista luoteeseen Tallinnanaukiolle suuntautuva julkisivu sekä lounaaseen metroaseman ja sen liittytärterminaalin suuntaan avautuva julkisivu. Suojeltaviin ominaispiirteisiin ja rakennusosiin seura lukee seuraavat:

- Julkisivun kokonaisjäsenitys ja jakautuminen maantasokerrokseen sekä sen yläpuolelle sijoittuvaan, ulkoseinien eteen sijoittuvien teräsrakenteiden rikastamaan toiseen kerrokseen
- Teräsrakenteinen moduuliruudukko ja siihen kiinnitetyt teräs- ja lasiosat alkuperäisine mittasuhteineen, yksityiskohtineen ja värityksineen
- Julkisivun alkuperäiset vaaka- ja pystyjaot, pintamateriaalit sekä ikkuna-aukotuksen periaatteet; julkisivun eri vyöhykkeiden väliset suhteet sekä syvyys-, korkeus- että leveyssuunnassa
- Valaisinpylonit ja niiden sijainti julkisivussa

Lisäksi seura katsoo, että seuraavat rakentamisajankohtaa tyypillisesti kuvaavat julkisivun osat tulisi mikäli mahdollista säilyttää nykyisellään tai, jos tämä ei ole mahdollista, korvata nykyisen kaltaisilla rakenteilla ja pintamateriaaleilla:

- Ulkoseinien alkuperäiset pintamateriaalit
- Alkuperäiset ikkunat, ovet ja lasiseinät
- Rungon ulkopuoliset teräsrakenteet sekä niihin kiinnitetyt parvekkeet, katokset, lasiosat, mainoslaitteita varten tehdyt telineet ja valaisinpylonit
- Rakennuksen länsikulmassa oleva porrashuone

Suojeluesityksen perusteluissa todetaan mm. seuraavaa:

Itäkeskuksen kauppakeskus on yksi merkittävimmistä Erkki Kairamon suunnittelemissa rakennuksista. Sen vanhin osa on arkkitehtonisesti korkeatasoisimpia kauppakeskuksia Suomessa ja se on toiminut esikuvana monelle muulle kauppakeskukselle. Kairamon tuotannon ymmärtämiseksi olisi olennaista, että jo runsaasti muutoksia kokeneessa kauppakeskuksessa säilyy myös alkuperäistä arkkitehtuuria. Itäkeskuksen ja kauppakeskuksen rakentamisen alkuvaiheet liittyvät Helsingin kasvuun aluekeskuksilla, joilla pyrittiin ratkaisemaan joukkoliikenteen, asumisen ja työpaikkarakentamisen tarpeet. Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhin osa on esimerkki siitä, miten 1970 - 80-luvuilla haettiin uudenlaista mallia urbaanin elämän puitteiksi. Itäkeskuksen tunnettuudelle ja identiteetille merkittävän kohteen arkkitehtuuri erottuu arkirakentamisesta Kairamon hiotun ja taidokkaan konstruktivistisen tyylinä vuoksi. Arkkitehtuurihistoriallisesti merkittävässä kohteessa yhdistyy ainutlaatuisella tavalla Kairamon arkkitehtoniset pyrkimykset, kaupunkisuunnittelun uudet tavoitteet ja Itäkeskuksen esikuvallisuus kauppakeskusrakentamisen edelläkävijänä.

Seuran mukaan kohteeseen on suunniteltu muutoksia, joiden yhteydessä aiotaan poistaa sen arkkitehtuuriin olennaisesti kuuluvat rungon ulkopuoliset teräsrakenteet ja korvata ne mukaelmalla, joka poikkeaa alkuperäisestä mittasuhteiltaan, rakennusperiaatteeltaan ja detaljeiltaan. Kauppakeskusta ei ole suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa eikä muullakaan tavalla, mikä estäisi sen arvoja turmelevat muutokset.

Uudenmaan ELY-keskus on asettanut kohteen vaarantamiskieltoon 12.10.2015. Omistaja on valittanut asiasta Helsingin hallinto-oikeuteen, joka on päättänyt pitää vaarantamiskiellon voimassa.

KOHTEEN KUVAUS JA ERKKI KAIRAMON ARKKITEHTUURI

Kauppakeskus sijaitsee Vartiokylän kaupunginosan Itäkeskuksen osa-alueella, Kehä I:n ja Itäväylän äärellä. Sitä rajaavat Itäkatu ja Turunlinnantie. Kauppakeskuksen 1984 valmistunut vanhin osa on arkkitehti Erkki Kairamon suunnittelema Gullichsen, Kairamo, Vormala Arkkitehdit Ky:ssä.

Arkkitehti Erkki Kairamon (1936-1994) tuotanto käsittää asuin-, teollisuus- ja liikerakennuksia. Hänen ilmaisunsa oli 1980-luvulla omakeinava, saaden innoituksen modernismin alkuvaiheista: Suorakulmaisen geometrian pysty- ja vaakaviivastoon ja ehjiin värikenttiin perustuneesta neoplastismista sekä avantgardistisesta konstruktivismista. Neoplastismi perustui etenkin alankomaalaisen De Stijl -ryhmän toimintaan 1910 - 20-luvuilla. Venäjällä 1910-30-luvuilla kehittyneen konstruktivismin avainhenkilöitä olivat venäläiset Vladimir Tatlin ja Vesnin veljekset. Tekniikan ja rakenteellisuuden korostaminen omaksuttiin myös neoplastiseen abstraktiin ilmaisuun. Molemmilla suuntauksilla oli voimakas yhteys kuvataiteisiin.

Kairamon arkkitehtuurille oli ominaista selkeys, suhdeharmonia ja viimeistelty detaljointi. Arkkitehtuurin dynamiikka syntyi mm. jäntevällä pysty- ja vaakasuorien rakennusosien rytmikällä. Kairamo oli viehätynyt teollisiin ja muihin teknisiin rakennuksiin. Hän käytti mielellään hyväksi tuotantolaitosten prosesseja arkkitehtuurin lähtökohtana.

Kairamolla oli uransa aikana arkkitehtitoimisto useiden yhtiökumppanien kanssa. Kairamon yhdessä Jorma Pankakosken kanssa suunnittelema Hyrylän varuskunnan lämpökeskuksesta tuli yksi 1960-luvun konstruktivismin merkkirakennuksista. Kairamo sovelsi ajatuksia myös Espoon Niittykumpuun 1991 valmistuneessa paloasemassa. Kairamon ja Reijo Lahtisen 1970-luvulla suunnittelema, rakenteellisuutta korostava Marimekon tekstiilitehdas Helsingin Herttoniemessä on nostettu yhdeksi suomalaisen nykyarkkitehtuurin klassikoista. Yhteisessä toimistossa Kristian Gullichsenin ja Timo Vormalan kanssa Kairamon päävastuuna olivat teollisuusrakennukset. Hän vastasi myös monista muista suunnittelutehtävistä, kuten Espoon Westendin rivi-, pari- ja

kerrostaloalueista sekä Itäkeskuksen kauppakeskuksesta ja siihen liittyvästä toimistorakennuksesta, alueen maamerkistä.

Kairamon arkkitehtuuri sai runsaasti huomiota Suomessa ja ulkomailla. Hänen Varkauden keskustaan suunnittelemansa liki kilometrin mittainen A. Ahlströmin paperitehdas palkittiin 1978 valtion rakennustaidepalkinnolla. Itäkeskuksen kauppakeskus palkittiin Teräsrakenneyhdistyksen palkinnolla 1984. Itäkeskuksen kauppakeskus on julkaistu useissa koti- ja ulkomaisissa arkkitehtuurijulkaisuissa.

Itäkeskuksen suunnittelu uudeksi aluekeskukseksi alkoi 1970-luvulla. Metroliikenne alkoi 1972 ja Itäkeskus oli linjan itäinen pääte 1986 asti. Alueen osayleiskaava hyväksyttiin 1974. Aluekeskuksen rungon muodostaa kolmen aukion sarja niitä yhdistävine kävelyakseleineen ja jalankulkusiltoineen Itäkadun ja Itäväylän sekä Turunlinnantien yli. Alueen keskustaluonnetta haluttiin korostaa monipuolisilla toiminnoilla. Asuntojen rinnalle suunniteltiin työpaikkoja, palveluita sekä kulttuuritarjontaa. Arkkitehtoniset tavoitteet olivat korkealla ja suunnittelijoina oli nimekkäitä arkkitehteja.

Itäkeskus oli Helsingin ensimmäinen suurkauppakeskus. Muita samoihin aikoihin valmistuneita kauppakeskuksia ovat Helsingin Forum (1985), Tampereen Koskikeskus (1988), Turun Hansakortteli (1985) ja Porin BePOP (1989). Yhdistävänä tekijänä ovat osin lasikatetut tilat, mutta muutoin kauppakeskukset poikkeavat toisistaan.

Kauppakeskuksen ensimmäisen vaiheen varsinainen liikekeskus sijoittui Itäkadun ja Tallinnanaukion väliin, kokonaisuuden toinen osa eli Suomen Yhdyspankin kiinteistö aukion itäpäähän. Kauppakeskuksen päädyt varattiin tavarataloille. Niiden välisen, lasikatetun pasaasikäytävän varrella sekä muissa tiloissa oli pienempiä liikehuoneistoja. Pasaasin keskellä liukurampit yhdistivät sen kahteen alempaan kerrokseen sekä autopaikoitukseen.

Arkkitehti-lehden esittelyssä 1985 pasaasin todetaan saaneen virikkeitä vanhoista kauppahalleista. Suuria lasikatettuja kauppakujia alettiin puolestaan rakentaa Euroopassa jo 1800-luvun alussa.

Kauppakeskus on Tallinnanaukiolla kaksikerroksinen, ja aukio mittakaavaltaan inhimillinen. Tätä tukee julkisivujen vivahteikas arkkitehtuuri teräskonstruktioina toteutettuine katoksineen, pilareineen, parvekkeineen, huoltosiltoineen, mainostelineineen, mainos- ja valaisinpyloneineen ja muine yksityiskohtineen. Lähes julkisivujen mittainen profiililevyä oleva katos on kannatettu teräspilarein, muodostaen arkadikäytävän aukion laidalle. Valaisimet ovat teräslieriöitä.

Katoksen päältä nouseva teräsristikkorakenne vaaka- ja pystyaiheineen on sommiteltu rytmikaltaan tiheäksi ja vaihtelevaksi. Sen lasipinnat muodostavat tasomaisia elementtejä. Valaisinpylonit ovat pitkää julkisivua jäsentäviä vertikaaliaksentteja. Julkisivua jäsentävät toisen kerroksen nauhamaiset ikkunavyöhykkeet ja niitä reunustava vaalea klinkkerivyöhyke. Pystysuuntaiset lasitiilikentät ja vihertävää klinkkeriä olevat pinnat jatkuvat maantasokerrokseen. Julkisivu on monitasoinen viivojen ja kenttien rasteri.

Länsikulmauksen korosteina toimivat porrashuone ja mainostorni. Porrashuoneen taitse on katettu kulku rakennuksen luoteissivulle, jossa katos ja metallikonstruktio parvekkeineen jatkuvat hieman leveämpinä. Alakatto on tällä puolella teräskasettia. Rakennuksen kaikista kulumista nousee metallinen salko viireineen.

Itäkadun varrella julkisivu on voimakkaan horisontaalinen. Koko julkisivun mittainen valaistu lasilyhty on suunniteltu kontrasti vastapäisen maamerkin vertikaalille porrastomille. Lyhdyn yläpuolella on vaalean klinkkerin reunustama nauhaikkunavyöhyke. Keskiosan laaja, umpinainen punatiilipinta liittää kauppakeskuksen ympäröivään rakennuskantaan. Sisäänvedetyssä maantasokerroksessa julkisivu on suurelta osin teräskehikkoista lasipintaa. Voimakkaita vaakalinjoja vasten kohtisuorassa on muutamia mainos- ja

valaisinpyloneita, lasinen porrastorni, avonaiset kierreportaat, vihertävät klinkkerivyöhykkeet sekä lasitiiliset porrashuoneet. Suunnittelussa on otettu huomioon havainnointi liikkuvasta autosta.

Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhin osa on pinta-alaltaan n. 22 000 m². Laajennusten myötä pinta-ala on nykyään n. 200 000 m². Alkuperäisestä kauppakeskuksesta itään on rakennettu kaksi suurta laajennusta, 1992 ja 2000-luvun alussa. Ensimmäinen laajennus jatkaa rakennusta Itäväylän suuntaisena massana koilliseen. Toisessa vaiheessa toteutettiin arkkitehti Jukka Karhusen suunnittelema kauppakeskuksen itäinen pääte, Piazzaksi nimetty osa, johon liittyy pyöreä pysäköintilaitos. Tallinnanaukiota uudistettiin 2006 arkkitehti Juha Ilosen suunnitelmien mukaan. Kauppakeskuksen sisäkulman sisäänkäynti rakennettiin umpeen ja kaksi poistumistieporrasta purettiin. Metroaseman sisäänkäynnin yhteydessä ollut pienempi sisäänkäyntisyvennys rakennettiin umpeen. Kauppakeskus peruskorjattiin vuosina 2011–2014. Vanhimman osan julkisivujen suunniteltu uudistaminen olisi toistaiseksi viimeinen muutos.

Laajennusten ja uudistusten myötä erityisesti sisätilat ovat muuttuneet. Alkuperäisen rakennuksen päissä olleiden suurten liiketilojen läpi on avattu käytävät uuteen laajennusosaan sekä lounaispäädyn sisäänkäynnille. Sisätilan alkuperäisestä ilmeestä ja tilaratkaisusta kertoo parhaiten kolmannen kerroksen pasaasikäytävä lasikattoineen, liukurampeineen ja pylväineen. Periaate sisäkäytävälle avautuvista liiketiloista on myös säilynyt. Kiinteän sisustuksen yksityiskohdat ovat muuttuneet mm. siten, että liukuramppikäyntiä rajaavat kaiteet on uusittu. Yhtä lukuun ottamatta pylväistä on poistettu pyöreät metalliset suojavanteet. Lattiaan pylväät liittyvät metallisella listalla. Teräs-lasirakenteinen valokatto on alkuperäinen ja mahdollisesti korjatuilta osiltaan hyvin alkuperäistä vastaava. Vaalea kivilattia lienee alkuperäinen.

Itäkadun puoleinen, hyvin alkuperäisenä säilynyt lasinen porrastorni tuo hyvin esille Kairamon konstruktivismiin ja plastiseen sommitteluun perustuvan muotokielen. Porrassyökyjen välissä on alhaalta kattoon asti ulottuva, punaiseksi maalattu betoniseinäke, josta viuhkamaisesti lähtevät teräspalkit tukevat ympyränkaaren muotoista teräs-lasikonstruktiota. Mosaiikkibetoniset portaat ja tasot sijaitsevat irti lasiseinästä luoden tilaan ilmavan vaikutelman. Askelman alla olevat pystypinnat sekä lattialistat on maalattu tummiksi. Porraskaiteet ja putoamisesteet ovat siroa metalliputkea hitsatuin liitoksia. Kaikki metalliosat ovat tummaksi maalattuja. Seinät ja alakattopinnat ovat valkoiset. Väriyksen alkuperäisyydestä ei ole kuitenkaan varmuutta.

Julkisivuista parhaiten ovat säilyneet metron liityntäterminaalin puoleinen julkisivu, luoteiskulmaus porrashuoneineen ja mainostorneineen, Itäkadulle antava julkisivu sekä Tallinnanaukion puolella rungon ulkopuoliset teräsrakenteet ja erityisesti toisen kerroksen julkisivu. Maantasossa liikehuoneistojen osalta muutoksia on enemmän, mutta siinäkin on säilynyt alkuperäiset klinkkeri- ja lasitiilipinnat sekä periaate teräs-lasi-ikkunoista ja ovista, joskin osin uudistettuina. Entisen SYP:n talon julkisivu aukion päätteessä on muuttunut eniten rakennuksen liittyä kauppakeskuksen laajennukseen.

KAAVA- JA SUUNNITTELUTILANNE

Itäkeskuksen kauppakeskusta ei ole suojeltu asemakaavassa. Rakennuksen vanhinta osaa korttelissa 45173 koskee kauppakeskuksen ensimmäisen rakennusvaiheen ajoilta oleva asemakaava vuodelta 1984. Tallinnanaukiota korttelissa 45170 koskeva asemakaava vuodelta 2005 ei puolestaan sisällä kauppakeskusrakennusta, vaan kaava-alue rajautuu sen julkisivuihin. Kaavaselostuksen mukaan tavoitteena on parantaa aukiota jalankulkuympäristönä sekä lisätä sen toimivuutta ja eheyttä.

Vuonna 2013 vahvistetussa asemakaavassa kauppakeskuksen kaakkoispuolelle kortteleihin 45052, 45175 ja 45176 on osoitettu Itäväylän kattavaa kansirakentamista asuintorneille, liiketiloille, hotellille sekä elokuvakeskukselle. Nykyinen Hansasilta ja

Asiakkaankadun kevyenliikenteensilta on tarkoitus korvata uusilla rakenteilla ja kattaa Itävälä niiden välisellä alueella. Kauppakeskuksen viereinen Itäkatu jäisi avoimeksi.

Kauppakeskus Itäkeskus Oy:n rakennuslupa (29.9.2015) mahdollistaa kauppakeskuksen Tallinnanaukion puoleisten julkisivujen korjaamisen ja muuttamisen Arkkitehdit Soini & Horto Oy:n laatimin suunnitelmin. Aukioon rajautuvan ja linja-autolaitureille päin olevien julkisivujen teräsrakenne voidaan korvata uudella rakenteella. Lounaispäätyyn voidaan rakentaa uusi sisäänkäyntikatos ja purkaa kulmauksen porraskäynti. Oleellinen muutos on myös luoteisjulkisivun rakenteen leventäminen jalankulkua paremmin suojaavaksi katokseksi. Julkisivu ripustetaan ylhäältä, jotta jalankulkua häiritsevät pilarit voitaisiin purkaa lukuun ottamatta sisäänkäyntejä ja länsikulmaa.

Kaupunkikuvaneuvottelukunta on katsonut hankkeen täyttävän edellytykset luvan myöntämiselle, mutta esitti mallikatselmuksen perusteella huomautuksia suunnitelmien tarkentamiseksi värityksen, alakattorakenteen ja valaistuksen osalta. Koska kyseessä on nuori ja suojelematon rakennus, se ei katsonut voivansa edellyttää julkisivujen säilyttämistä.

Neuvottelukunta otti kantaa kaupunkikuvaan, ei rakennussuojeluun. Se totesi silti, että julkisivun uusiminen rakennuksen arkkitehtuuria osittain ja heikosti jäljitellen ei ole hyvä ratkaisu. Aukiota olisi voitu uudistaa ja siistiä korjaamalla tai uusimalla nykyinen julkisivu ja muuttamalla sitä vain ehdottoman välttämättömissä kohdissa.

Helsingin kaupunginmuseo jätti neuvottelukunnassa eriävän mielipiteensä. Suunnitelma ei kaupunginmuseon mukaan kunnioita alkuperäistä arkkitehtuuria vaan muuttaa sitä olennaisesti. Rakennusta ei voisi muutosten jälkeen enää tunnistaa Kairamon työksi. Lähtökohtana on oltava säilyttävä korjaus ja alkuperäisen julkisivun ehdoilla tapahtuva kehittäminen.

Muutoshankkeesta ovat esittäneet pyydetyt kantansa myös Rakennusperintö-SAFA, Aalto-yliopiston arkkitehtuurin historian professori Aino Niskanen sekä arkkitehti Timo Vormala Gullichsen – Kairamo – Vormala Ky:stä. Niskanen ja Rakennusperintö-SAFA suhtautuvat kielteisesti alkuperäistä arkkitehtuuria mukailevaan, mutta suhdemaailmaa ja yksityiskohtia tarpeettomasti muuttavaan suunnitelmaan. Vormalan mielestä uudessa tilanteessa on johdonmukaista, että aukiojulkisivu saa ilmeensä koko kauppakeskuksen uudistamisessa käytetyistä aiheista, kunhan nykytila dokumentoidaan jälkipolville. Vormala pitää kuitenkin toivottavana Itäkadun puoleisen voimakaslinjaisen arkkitehtuurin säilymistä uudistusten jatkuessa.

Finnmap Consulting Oy on suorittanut Tallinnanaukion julkisivujen putkipalkkikannatinrakenteiden kunnan silmäääräisen tarkastuksen. Rakenteen perusteellinen kunnostus edellyttäisi rakenteiden irrotusta ja siirtoa muualla suihkupuhdistettavaksi ja pintakäsitteltäväksi. Pahiten vaurioituneet rakenteet tulisi kokonaan uusia. Suorakaiteen muotoisista putkipalkeista koottua rakennetta ei ole kuumasinkitty, jolloin siinä voi olla ulkoisten vaurioiden lisäksi myös sisäpuolisia ruostevaurioita. Liitokset ovat kotelomaisia pulttiliitoksia sekä hitsausliitoksia. Osa rakenteista on päässyt vettä, joka jäätyessään on aiheuttanut rakennusosien pullistumista. Johtopäätöksenä suositellaan poistamaan nykyinen kunnoltaan huono ja käyttötarkoitukseltaan osittain vanhentunut teräksinen kannatusrakenne ja uusimaan se julkisivukunnostuksen yhteydessä paremmin nykyvaatimuksia vastaavaksi rakenteeltaan sekä valmistus- ja pintakäsittelytavaltaan.

Julkisivujen korjaus- ja muutostöiden yhteydessä on tehty vanhan julkisivurakenteen dokumentointi (Arkkitehdit Soini & Horto Oy 11.8.2015). Se koostuu rakennuksen esittelyistä eri julkaisuissa, alkuperäispiirustuksista sekä nykytilanteen valokuvista. Kauppakeskuksesta ei ole laadittu missään kaava- tai muutosvaiheessa rakennuksen ominaispiirteitä, muutoshistoriaa ja säilyneisyyttä tai Kairamon arkkitehtuuria käsittelevää rakennushistoriaselvitystä.

SUOJELUN EDELLYTYKSET, KULTTUURIHISTORIALLINEN MERKITYS

Kohteella on rakennusperintölain 8 § mukaista valtakunnallista merkitystä seuraavasti:

- Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhin osa on Suomen ensimmäisiä kauppakeskuksia. Se on ollut esikuvana monille muille kauppakeskuksille (kohdat 3 ja 5; edustavuus ja historiallinen todistusvoimaisuus).
- Itäkeskuksen kaupunginosan ja sen ytimeksi suunnitellun kauppakeskuksen rakentaminen liittyy kaupunkisuunnittelun uudistuneisiin tavoitteisiin hallita Helsingin kasvua aluekeskusten avulla (kohdat 2 ja 3; tyypillisuus ja edustavuus).
- Kauppakeskuksen vanhan osan julkisivut ovat säilyneet arkkitehtuuriltaan varsin hyvin alkuperäisessä asussaan. Ne ovat merkittävä osa Itäkeskuksen arkkitehtonista identiteettiä. Sisätiloissa on säilynyt lasikatteiseen kauppakäytävään perustuva tilaratkaisu (kohdat 2, 3 ja 4; tyypillisuus alueelle, edustavuus ja alkuperäisyys).
- Kohteessa ilmenee selkeästi Erkki Kairamon omintakeinen konstruktivismiin ja neoplastismiin viittaava arkkitehtuuri. Se edustaa myös 1980-luvun arkkitehtuurille ominaisia piirteitä, kuten keraamisten laattojen käyttöä julkisivujen pintamateriaalina. Rakennus on ollut huomattava kansallisesti ja kansainvälisesti tunnustettu arkkitehtuurin merkkikohde jo valmistuessaan (kohdat 1, 2, 3 ja 4; harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus ja alkuperäisyys).

SUOJELUN KOHDENTUMINEN

Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhan osan valtakunnallinen merkitys sekä ulkoarkkitehtuurin ja keskeisten tilojen säilyneisyys perustelevat rakennuksen suojelun. Suojelussa on otettava huomioon luoteis- ja lounaisjulkisivujen lisäksi myös julkisivu kaakkoon sekä pasaasikäytävä ja lasinen porrastorni.

Itäkadun puoleinen kaakkoisjulkisivu on Tallinnanaukion ja liityntäterminaalin puoleisiin julkisivuihin nähden poikkeava. Se on voimakkaan horisontaali, lasilyhtyineen maamerkin vastaparina ja punatiiliseltä osaltaan Itäkeskuksen ympäröivään rakennuskantaan sopeutettu. Julkisivun asema kaupunkikuvassa tosin muuttuu, jos asemakaavamuutoksen mukainen Itäväylän kattaminen toteutuu. Julkisivu on kuitenkin säilynyt hyvin alkuperäisenä ja sillä on merkitystä historiallisena kerrostumana muuttuvassakin kaupunkirakenteessa kuvaamassa Kairamon arkkitehtonista ajattelua.

Pasaasikäytävä siihen aukeavine liiketiloineen on muutoksistaan huolimatta säilynyt rakennuksen toiminnallisena ja arkkitehtonisena perusratkaisuna. Kaakkoisjulkisivun lasinen porrastorni on sekin hyvin säilynyt, rakennuksen arkkitehtonista muotokieltä edustava sisätila.

Suojelun tarve kohdistuu rakennuksen ulkoasuun, määrättyihin sisätiloihin sekä niiden rakennusosiin ja yksityiskohtiin seuraavasti:

Rakennuksen ulkoasu muodostuu luoteis- lounais- ja kaakkoisjulkisivujen sekä vesikaton rakennusosista, yksityiskohdista ja väriyuksestä. Siihen kuuluvat betonirunkoon liittyvät seinäelementit aukkoineen ja pintoineen sekä erilaiset siihen kytkeytyvät lasitiili-, teräs- ja lasirakenteet. Betonirungon ulkopuolinen, kylmä teräskonstruktio on osa julkisivua. Porrastornin teräs-lasijulkisivu sekä pasaasikäytävän lasikatto ovat kokonaisuuksia sisä- ja ulkopuolisine osineen. Länsikulmauksen porrashuone on julkisivuun liittyvä rakennusosa, jonka taakse jäävä ulkokäytävä voidaan tarvittaessa sulkea arkkitehtuuriin soveltuvalla tavalla. Tilan ei tarvitse välttämättä toimia porraskäyntinä, mutta rakennuksen ulkoasussa sen olemuksen on säilyttävä kulmausta kannattelevana massana.

Sisätiloja ovat pasaasikäytävä ja porrastorni.

- Pasaasikäytävällä tarkoitetaan lasikatettua, liiketilojen rajaamaa keskikäytävää. Sen luonteeseen kuuluvat teräsrakenteinen lasikatto, periaate käytävälle avautuvista liiketiloista, liukuramppiyhteys kerrosten välillä sekä kantavaan runkoon liittyvät pylvääät yksityiskohtineen.
- Porrastorniin kuuluvat betoni- ja teräsrakenteet, porrasjuoksut ja tasanteet, kaiteet, putoamisesteet, seinä- lattia ja kattopinnat sekä kerroksiin johtavat sisäovet.

Suojeluratkaisun harkinnassa on arvioitava, miten seuraavat suojelutavoitteet saadaan täyttymään.

- Rakennusta on hoidettava ja käytettävä siten, etteivät sen arkkitehtoniset arvot heikkene. Korjausten ja muutosten on perustuttava sen arkkitehtuuriin, alkuperäistoteutuksen, rakennetekniikan ja säilyneisyyden hyvään tuntemukseen.
- Rakennuksen ulkoasu rakennusosineen ja yksityiskohtineen säilyy.
- Sisätiloissa säilytetään pasaasikäytävä sekä porrastorni rakennusosineen ja yksityiskohtineen.
- Rakennusosia korjataan ja tarvittaessa uusitaan siten, että rakenteet, materiaalit, väriyty ja työtavat vastaavat alkuperäistä toteutusta ja ovat muiltakin osin rakennuksen ominaispiirteisiin sopivia. Kohteessa voidaan tehdä välttämättömiä rakennusteknisiä ja toiminnallisia sekä restauroinnin kokonaisharkinnan kannalta mahdollisia uudistuksia.

Pääjohtaja

Juhani Kostet

Intendentti

Elisa El Harouny

Tiedoksi Helsingin kaupunki / Helsingin kaupunginmuseo

Museovirasto
PL 913
00101 Helsinki

Asiakirjan nimi: HELSINKI, Esitys Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan
julkisivujen osittaisesta suojelemisesta
Asiakirjan päivämäärä: 28.04.2016
Diaarinumero: MV/49/05.01.01/2015
Asiakirjan tunnus / Docid: 79717
Asiakirjan allekirjoittajat: Intendentti, Elisa El Harouny, Esittelijä, 28.4.2016 9:46:53, C=FI
Pääjohtaja, Juhani Kostet, Päättäjä, 28.4.2016 10:56:35, C=FI
Tarkistesumma: 01uxL7BD0LLI4CVypzBfdZQJZUQ=

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu Museoviraston sähköisessä tietojärjestelmässä. Lisätietoja
Museoviraston kirjaamosta (0295 33 6000, kirjaamo@museovirasto.fi)

Nylund Tanja (ELY)

Lähettäjä: noreply@eduuni.fi
Lähetetty: 28. huhtikuuta 2016 10:57
Aihe: HELSINKI, Esitys Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen osittaisesta suojelemisesta, MV/49/05.01.01/2015
Liitteet: Kansilehti.PDF; HELSINKI, Esitys Itäkeskuksen kauppakeskuksen vanhimman osan julkisivujen osittaisesta suojelemisest.PDF
Luokat: Tanja N.; EY

Tämä viesti on lähetetty Museoviraston asianhallintajärjestelmästä, älä vastaa tähän viestiin.
Museovirasto
Puh. 09 40 501

Detta meddelande har skickats från Museiverkets ärendehanteringssystem, svara inte på meddelandet.

Museiverket
Tfn. 09 40 501

This email has been sent automatically from the National Board of Antiquities's case management system. Please do not reply to this email.

National Board of Antiquities
Tel. +358 9 40 501

